

מגילת רות

פרק א'

הקדמה:

הערה:

חמש המגילות:

חמש מגילות הוא הכינוי לחטיבה של חמישה ספרים המופיעים, על פי נוסח המסורה, בחלק הכתובים של התנ"ך (התנ"ך כולל בתוכו את חמשת חומשי התורה, שמונת ספרי הנביאים (ארבעה נביאים ראשונים וארבעה נביאים אחרונים), ואחד עשר ספרי הכתובים).

הערה:

מגילת רות נקראת בחג השבועות

מגילת קהלת אשר נקראת בשבת חול המועד סוכות.

מגילת שיר השירים הנקראת בשבת חול המועד פסח (ובעדות המזרח בכל ערב שבת)

מגילת אסתר נקראת בפורים

מגילת איכה נקראת בתשעה באב.

הערה:

סיבות לקריאת מגילת רות בחג השבועות:

א. אירועי המגילה היו סביב חודש סיוון בתקופה בשנה בה קוצרים את התבואה,

כמו שכתוב במגילה: "וְהָמָּה, בָּאוּ בֵּית לָחֶם, בַּתְּחִלָּתוֹ, קִצִּיר שְׂעִירִים"

ב. המגילה מסתיימת בפסוק: "וְעַבְדְּ הוֹלִיד אֶת-יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל הוֹלִיד אֶת-דָּוִד" - הוא דוד המלך - על פי

המסורת, "שבועות" הוא יום הולדתו וגם יום פטירתו. וכן כל שושלתו של דוד המלך מפורטת,

בסופה של המגילה.

הערה: האיסור לשאת עמוני ומואבי

להבנת הרקע של סיפור מגילת רות יש להכיר את האיסור בתורה להתחתן עם המואבים

לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקֶהֱל ה', גַּם דֹּר עֲשִׂירֵי לֹא יָבֹא לָהֶם בְּקֶהֱל ה' עַד עוֹלָם" (דברים כג, ד).

משמעות איסור זה היא שמואבים ועמונים שהתגיירו אינם יכולים להינשא לאחד מבני ישראל.

נשים לב!

חז"ל מלמדים אותנו שהאיסור לישראל להינשא עם העם המואבי קשור רק על גברים מואבים, לאישה מעם ישראל אסור להתחתן עם גבר מואבי אבל ניתן ליהודי לשאת אישה מואבית שהתגיירה. חז"ל לומדים זאת מכך שהפסוק מציין מואבי בלשון זכר ולא מזכיר מואבית בלשון נקבה: ("לא יבא עמני ומואבי בקהל ה'" ולא כתוב לא תבוא עמונית ומואבית).

נשים לב!

כפי שנלמד בהמשך רות היתה מואבית שהתגיירה (יש מחלוקת אם בתחילת המגילה היא כבר התגיירה או רק בהמשך), למרות ההיתר להתחתן עם מואביות שהתגיירו היו בעם ישראל שהתנגדו והתרחקו מיצירת קשר נישואין עם בנות מואב שהתגיירו. לאורך סיפור מגילת רות נפגש עם היחס השלילי כלפי הייתר לנישואין עם בנות מואב, כפי שבא לידי ביטוי בסירוב של אחד האנשים (אדם שהיה מחוייב לגואל את רות מהמצב שהיא אלמנה, והוא נקרא "הגואל") להתחתן עם רות.

- נראה שנעמי (חמותה) של רות מפצירה בה אחרי פטירת בעלה של רות להישאר במואב ולא לחזור לארץ ישראל, מתוך הבנה שיהיה לה קשה להתאקלם כגיירות ממואב בארץ ישראל.
- היחס לרות לאורך המגילה מתבאר אף הוא לאור מוצאה המואבי.

פרק א':

הערה:

פרק א יחולק בלימוד שלנו לשלושה חלקים
א-ו הרקע לסיפור
ז-יח שיחת נעמי וכלותיה
יט-כב הגעת הנשים לבית לחם.

הערה:

פרק א' פותח בתיאור הרקע לסיפור, ולכן בקריאת הפסוקים נעסוק באיתור מידע מתוך הפסוקים.

א וַיְהִי, בַּיָּמִי שֶׁפֶט הַשְּׁפֹטִים, וַיְהִי רָעַב, בְּאַרְץ; וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה, לְגוֹר בְּשָׂדֵי מוֹאָב--
הוא וְאִשְׁתּוֹ, וּשְׁנֵי בָנָיו. ב וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי וְשֵׁם שְׁנֵי-בָנָיו מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן,
אֶפְרָתִים-- מִבֵּית לֶחֶם, יְהוּדָה; וַיָּבֹאוּ שָׂדֵי-מוֹאָב, וַיְהִיו-שָׁם

הסבר:

בימי ספר שופטים היה רעב בארץ ישראל, אלימלך ומשפחתו (אישתו נעמי ושני ילדיו מחלון וכליון) שהיו מאצולת בית לחם, עברו לגור במואב

שאלה:

מתי קרה סיפור מגילת רות?

תשובה:

מגילת רות נפתחת בתיאור זמן אירועי המגילה "וַיְהִי, בַּיָּמִי שֶׁפֶט הַשְּׁפֹטִים...", ובכך ממקמת את האירועים לתקופת ספר שופטים, בימים שבין הנהגת יהושע לבין הנהגת שמואל הנביא.

הערה:

סיפור מגילת רות הוא סיפור אישי על משפחתו של אלימלך, הפסוקים הראשונים של המגילה והאחרונים מחברים את הסיפור האישי לסיפור הלאומי.

המגילה מתחילה מתיאור תקופה בה אין מלך בישראל ובכל מספר שנים עולה מנהיג המוביל חלק מעם ישראל- תקופת השופטים, ומסתיימת בתיאור שלשלת הדורות מרות ועד דוד המלך, תקופה בה היה בעם ישראל מלך אחד והעם היה מאוחד.

ג וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ, אִישׁ נַעֲמִי; וַתִּשְׁאַר הִיא, וּשְׁנֵי בָנֶיהָ.

הסבר: אלימלך נפטר ונעמי נשארת אלמנה עם שני בנים יתומים מחלון וכליון.

ד וַיִּשְׂאוּ לָהֶם, נָשִׁים מֵאֲבִיּוֹת--שָׁם הָאֵחָת עֶרְפָּה, וְשָׁם הַשְּׁנַיִת רוּת; וַיֵּשְׁבוּ שָׁם, כְּעֶשֶׂר שָׁנִים. ה. וַיָּמָתוּ גַם--שְׁנֵיהֶם, מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן; וַתִּשָּׂא, הָאִשָּׁה, מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ, וּמֵאִשָּׁה.

הסבר:

מחליון וכליון מתחתנים עם נשים מואביות- ערפה ורות. אחרי עשר שנים הבנים נפטרו ונעמי נשארה לבד עם הכלות המואביות עם ערפה ועם רות.

ו וַתֵּקָם הִיא וְכַלְתֶּיהָ, וַתִּשָּׂב מִשְׁדֵי מוֹאֵב: כִּי שָׁמְעָה, בְּשָׂדֵה מוֹאֵב--כִּי-פָקַד יְהוָה אֶת-עַמּוֹ, לְתֵת לָהֶם לָחֶם.

הסבר: נעמי מחליטה לחזור לארץ ישראל לבית לחם, אחרי שהיא שמעה שנפסק הרעב.

לסיכום:

מגילת רות פותחת בציון התקופה בה מתרחש המאורע המתואר בה - תקופת השופטים. הפתיחה (פסוקים א-ו) מספקת את הרקע לסיפור המרכזי, ומתארת בקצרה רצף של אסונות שאירעו למשפחת אלימלך ונעמי במשך למעלה מעשר שנים: הרעב והירידה מהארץ, מותו של אלימלך ואח"כ מות בניו מחלון וכליון. הפרק מתמקד בנעמי, שעזבה את בית לחם כאם ורעה שאינה חסרה דבר (כפי שהיא מעידה על עצמה לקראת סוף הפרק "אני מלאה הלכתי"), ועתה היא אלמנה, אם שכולה, ובנוסף - חסרת כל.

הערה:

הרעב הוא אסון לאומי המשפיע גם על משפחתו של אלימלך, הירידה מהארץ וההליכה למואב, פטירת אלימלך ולאחר עשר שנים פטירת הבנים מחלון וכליון הם אסונות אישיים של משפחתו של אלימלך.

האסונות האישיים שחוותה נעמי באים לידי ביטוי בפסוקים המדגישים שנעמי נשארה לבד

"וַיָּמָתוּ אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נְעָמִי וַתִּשָּׂא הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ... וַיָּמָתוּ גַם שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן וַתִּשָּׂא הָאִשָּׁה מִשְׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִשָּׁה."

הערה:

בעוד פסוקי הפתיחה מתארים בקצרה מאורעות שאירעו במשך תקופה של למעלה מעשר שנים, שאר פרקי המגילה יתארו בפירוט רב מספר התרחשויות שאירעו במשך תקופה של מספר חודשים בתקופת הקציר.

פרק א' פס' ז'-יח':

דו שיח בין נעמי וכלותיה עורפה ורות:

הערה:

בקריאה נשים לב שהשיחה של נעמי עם כלותיה מורכבת משלושה שלבים.

ח - י פנייה ראשונה של נעמי ותגובת הכלות

יא - יד פנייה שניה של נעמי ותגובת הכלות

טו - יח פנייה שלישית של נעמי תגובת רות ותגובת נעמי

ז ותצא, מן-המקום אשר היתה-שמה, ושתי כלותיה, עמה; ותלכנה בדרך, לשוב אל-ארץ יהודה
ח ותאמר נעמי, לשתי כלותיה, לכה שבנה, אשה לבית אמה; יעשה (יעש) יהוה עמכם חסד,
כאשר עשיתם עם-המתים ועמדי. ט יתן יהוה, לכם, ומצאן מנוחה, אשה בית אישה; ותשק
להן, ותשאנה קולן ותבכינה. י ותאמרנה-לה: כי-אתך נשוב, לעמד

הסבר:

נעמי פונה לערפה ורות ומציע להן לחזור לבית של אמא שלהן במואב, והי' יעשה אתכם חסד כמו שאתן עשיתן חסד עם הבעלים שלכן (שלא התחתנתם שוב ונשארתי איתי ודאגתם לי לפרנסה).

נעמי מברכת את ערפה ורות שיזכו למנוחה שימצאו בעלים ויתחתנו.

נעמי מסיימת את דבריה ומנשקת את ערפה ורות וכולן בוכות.

ערפה ורות עונות לנעמי ואומרות שהן לא יעזבו אותה ויחזרו איתה לארץ ישראל.

יא ותאמר נעמי שבנה בנתי, למה תלכנה עמי: העוד-לי בנים במעי, והיו לכם
לאנשים. יב שבנה בנתי לכן, כי זקנתי מהיות לאיש: כי אמרתי, יש-לי תקוה--גם הייתי
הלילה לאיש, וגם ילדתי בנים. יג הלהן תשבנה, עד אשר יגדלו, הלהן תעגנה, לבלתי היות
לאיש; אל בנתי, כי-מר-לי מאד מכם--כי-יצאה בי, יד-יהוה. יד ותשנה קולן, ותבכינה עוד;
ותשק ערפה לחמותה, ורות דבקה בה.

הסבר:

נעמי אומרת לערפה ורות שהן צריכות לחזור למואב, הרי אין לה בנים נוספים שהן יכולות להתחתן איתם ואין סיכוי שהיא תהיה בהיריון, הרי גם אם יכולתי להיות בהיריון לא הגיוני היה שתחכו עד שהם יגדלו בשביל להתחתן איתם.

נעמי מבקשת מהן לא להישאר איתה, שגורלה רע והן יכולות להתנתק ממנה ומגורלה ולהתחתן.

בסוף דברי נעמי הן חוזרות ובוכות, ערפה מנשקת את נעמי וחוזרת למואב ורות דבקה בנעמי ונשארה איתה.

טו ותאמר, הנה שבה יבמתך, אל-עמה, ואל-אלהיה; שובי, אחרי יבמתך. טז ותאמר רות אל-תפגעיי-בי, לעזבך לשוב מאחריך: כי אל-אשר תלכי אלך, ובאשר תליני אליו--עמך עמי, ואלהיך אלהי. יז באשר תמותי אמות, ושם אקבר; כה יעשה יהוה לי, וכה יוסיף--כי המות, יפריד ביני ובינך. יח ותרא, כי-מתאמצת היא ללכת אתה; ותחדל, לדבר אליה.

הסבר:

נעמי פונה לרות ומציינת בפניה שערפה כבר עזבה וכך גם היא צריכה לעשות. רות עונה לנעמי ומבקשת ממנה להפסיק ולומר לה לחזור למואב, כי היא בכל מקרה תלך אחריה ורק המוות יפריד ביניהן.

נעמי רואה שרות מתעקשת ללכת איתה ולכן היא מפסיקה לדבר איתה על כך.

הערה (העשרה):

רות וערפה נקראו יבמות זו לזו היות שבמקרה שרק מחלון או כליון היו מתים, אשת המת הייתה אמורה להתייבם לבעל החי ולהיות צרה לשניה.

יט ותלכנה שְׁתִּיהֶם, עד-בֹּאֲנָה בֵּית לָחֶם; וַיְהִי, כְּבֹאֲנָה בֵּית לָחֶם, וַתְּהִי כָּל-הָעִיר עָלֶיהָ, וַתֹּאמְרָה הַזֹּאת נְעָמִי. כ וַתֹּאמֶר אֲלֶיהָ, אֵל-תִּקְרָאנָה לִי נְעָמִי: קְרָאנָ לִי מְרָא, כִּי-הִמְר שְׂדֵי לִי מְאֹד. כ אָנֹכִי מְלֵאָה הִלְכָתִי, וְרִיקָם הָשִׁיבֵנִי יְהוָה; לָמָּה תִּקְרָאנָה לִי, נְעָמִי, וַיְהוֶה עֲנָה בִּי, וְשְׂדֵי הָרַע לִי. כב וַתֵּשֶׁב נְעָמִי, וְרוֹת הַמּוֹאָבִיָּה כָּלְתָה עִמָּה, הַשָּׁבָה, מִשְׂדֵי מוֹאָב; וְהָמָּה, בָּאוּ בֵּית לָחֶם, בְּתַחֲלַת, קִצִּיר שְׁעָרִים.

הסבר:

סיומו של הפרק (פסוקים יט - כב) מתאר את הגעתן של נעמי ושל רות לבית לחם. נשות העיר, שכנותיה של נעמי לשעבר, התייחסו לשינוי שעבר על נעמי בפליאה תוך אמירה "הזאת נעמי", כלומר האם זאת אותה נעמי שעזבה את העיר והיא בתגובה ביקשה מהן לקרוא לה "מרה"- שם המבטא את המרירות והריקנות שהיא חשה שהיא יצאה מבית לחם עם משפחתה כעשירה וחזרה בלי שום דבר, נקודת הייאוש והשפל הזו היא תחילתו של תהליך התמלאות, שיגיע לשיאו בחתימת המגילה.

הערה:

הפסוקים מתארים את המפגש בין נשות בית לחם ונעמי שחזרה ממואב, בקצרה, "ותהום" (לשון מהומה) ובשאלה "הזאת נעמי". כדי להבין את גודל התמיהה נעזר בדברי המדרש **המרחב ומוסיף** על פשט הפסוקים:

"ותהום כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי? זו היא שמעשיה נאים ונעימים?
לשעבר היתה מהלכת באיסקפטיאות [=נעליים] שלה, ועכשיו היא מהלכת יחפה. ואת אמרת
הזאת נעמי?
לשעבר היתה מכסה בבגדי מילתין [=משי] ועכשיו היא מכסה בסמרטוטין ואת אמרת הזאת נעמי?
לשעבר היו פניה מאדימות מכח מאכל ומשתה, ועכשיו פניה מוריקות [= גוון העור השתנה] מן
רעבון" (רות רבה, ג, ו)

הסבר:

לפי המדרש נשות בית לחם שואלות אחת את השניה האם זאת נעמי שפעם היו לה נעלים מכובדות ועכשיו היא הולכת יחפה? האם זאת נעמי שפעם היתה לבושה בבגדים יקרים בבגדי משי ועכשיו היא לובשת סמרטוטים? האם זאת נעמי שפעם העור שלה היה בצבע אדמדם כפנים של אדם בריא שאוכל ושותה באופן סדיר ועכשיו הפנים של חיוורות כאדם הסובל ממחסור במזון?

הערה:

ניתן לקרוא את דברי נשות בית לחם ולראות בהם כדברי פליאה או כאב או כהזדהות ואף כשמחה לאיד. כנראה שהמפגש עורר אצל נשות בית לחם את כל הרגשות והיו ביניהן כאלו שחשו כלפי נעמי **כאב והזדהות** והיו אחרות שהרגישו **שמחה לאיד**, על כך שנעמי שעזבה אותן בשעות הקשות של הרעב חוזרת ממואב בעוני רב, וכנראה היו בין הנשים כאלו שפשוט **התפלאו** מהשינוי שעבר על נעמי ללא רגשי הזדהות או שמחה לאיד.

בדמויותיהן של נעמי ושל רות.

הערה:

בדרך כלל ההיכרות עם הדמויות בתנ"ך נעשית באופן עקיף: מתוך הפעולות שלהן, הבחירות שהן בוחרות, אופן הדיבור שלהן, שמן וגם פרטים חיצוניים כגון מראה או לבוש. נוכל ללמוד על דמות גם מתוך ההתנהלות שבינה לבין דמויות אחרות: הכינויים בהם מכנים אותה, האופן בו מתייחסים אליה או מדברים עליה.

חז"ל והפרשנים השונים התבססו על המידע המופיע בפסוקים כדי להאיר בפנינו את הדמויות.

דמותה של נעמי

מדרש רות רבה מפרש את השם **נעמי** בתכונותיה ומעשיה, **ש"היו מעשיה נאים ונעימים**. בקריאה הראשונה של הפסוקים נעקוב אחרי דמותה של נעמי, שעזבה את בית לחם כאישה שאינה חסרה דבר. נעמי היא עתה אלמנה ואם שכולה, ובנוסף לכך גם נטולת פרנסה. נעמי מחליטה לשוב לבית לחם. כלותיה מצטרפות אליה ללוות אותה. כאשר היא מבינה שהן מתכוונות לשוב אתה והיא פונה אליהן בבקשה שתשובנה לבית אמן במואב.

א. 1. מעשה הנאים והנעימים של נעמי באים לידי ביטוי בדו- שיח שלה עם כלותה ערפה ורות:

" ותאמר נעמי, לשתי כלתי, לכה שבנה, אשה לבית אמה" (פס' ח')
" יעשה (יעש) יהוה עמכם חסד, כאשר עשיתם עם-המתים ועמדי" (פס' ח')
" יתן יהוה, לכם, ומצאן מנוחה, אשה בית אישה" (פס' ט')
" ותשק להן" (סס' ט')

אנחנו רואים את היחס אוהב והדואג של נעמי לכלותה ערפה ורות, נעמי יודעת שאין לערפה ורות עתיד בארץ ישראל כנשים הבאות ממואב, נעמי בדאגה לטובת ערפה ורות ולעתידי שלהן, מבקשת שיעזבו אותה ושיחזרו לאמהות שלהן, היא מברכת אותן ומאמינה שה' יעשה איתן חסד, כטובה על החסד שהן עשו איתה, היא מברכת אותן שימצאו בעלים ושיתחתנו.

"ותאמר נעמי שבנה בנתי, למה תלכנה עמי" (פס' יא')
"שבנה בנתי לכן, פי זקנתי מהיות לאיש... " (פס' יב')
"אל בנתי, פי-מר-לי מאד מכם--פי-יצאה בי, יד-יהוה" (פס' יג')

בחלק השני של השיחה בין נעמי לערפה ורות, קוראת להן נעמי **בנתי**, הדאגה של נעמי באה לידי ביטוי בבקשה שלה לערפה ורות להיפרד ממנה בכך להתנתק מהרע שפגע בה כעונש מיד ה'.

2. אנו פוגשים את אופייה הנעים של נעמי גם במפגש עם נשות בית לחם, האופן בו היא בוחרת להתייחס לדבריהן למרות הקושי.

ב. בפסוקים אנו פוגשים את האמונה של נעמי בה', בכך שהיא מקבלת את גורלה המר כעונש מיד ה', כפי שהיא אומרת לערפה ורות: "אל בנתי, פי-מר-לי מאד מכם--פי-יצאה בי, יד-יהוה" (פסוק יג')

וכן בדבריה לאנשי בית לחם " . ותאמר אליהן, אל-תקראנה לי נעמי: קראן לי מרא, פי-המר שדי לי מאד. אני מלאה הלכתי, וריקם השיבני יהוה; למה תקראנה לי, נעמי, ויהוה ענה בי, ושדי הרע לי. (פסוק כ'-כא')

ג. מתוך המפגש בין נשות בית לחם לנעמי ניתן ללמוד על מעמדה הכלכלי הגבוה שהיה לנעמי לפני שהיא עזבה את בית לחם, ועל מעמדה החברתי כמי שכולן מכירות אותה כאישה מכובדת,

הערה:

למדנו על דמותה של נעמי ועולם הערכים שלה מתוך הפסוקים המתארים את הדו-שיח בין נעמי לערפה ורות, כמי שדואגת לערפה ורות ומעדיפה את טובתן על פני הטובה שלה, וכן על האמונה שלה בה' וקבלת מצבה הקשה כחלק מהנהגת ה' את העולם וכעונש על מעשיה.

מתוך הדיבור של נעמי עם ערפה ורות למדנו על הנעימות שלה באופן בו היא פנתה אליהן כבנות שלה, והניסיון החוזר לשכנע אותן לחזור למואב ולדואג לעצמן.

מהמחוות הגופניות הנשיקות והבכי בין נעמי, ערפה ורות למדנו על היחס החם והאהוב של נעמי לכלותיה. הקשר החם של נעמי עם ערפה ורות בה לידי ביטוי גם בקבלה שלה את החלטה של ערפה לעזוב אותה ושל רות להמשיך איתה בדרך באהבה ובהבנה.

מן הפרק כולו נוכל ללמוד גם על האמונה העמוקה של נעמי: היא מזכירה את שם ה' בפרק א מספר רב של פעמים בהקשרים של אמונה בהשגחה פרטית - פסוקים ו, ח, ט, יג, יז, כ, כא - לצד הייאוש אמונתה של נעמי בה' איתנה. את האסונות שפקדו אותה היא מפרשת כעונש מאת הקב"ה

וכן למדנו על דמותה של נעמי המפגש שלה עם נשות בית לחם, כמי שהגיעה ממעמד כלכלי חברתי גבוה לפני שעזבה את בית לחם וכן בנעימות שבה בחרה להתייחס לדברי נשות בית לחם.

דמותה של רות

הלימוד על דמותה של רות מתחיל בהשוואה בין רות ועורפה, בתחילה שתיהן פועלות ביחד הן ממשיכות להיצמד לנעמי גם אחרי פטירת בעליהם, וכן אחרי הפניה הראשונה של נעמי לערפה ורות לחזור למואב ולא ללכת איתה לבית לחם, שתיהן מסרבות ומבקשות להמשיך ללכת עם נעמי:

ז ותצא, מן-המקום אשר היתה-שמה, ושתי כלותיה, עמה; ותלכנה בדרך, לשוב אל-ארץ יהודה
ח ותאמר נעמי, לשתי כלתי, לכה שבנה, אשה לבית אמה; יעשה (יעש) יהוה עמכם חסד,
כאשר עשיתם עם-המתים ועמדי. ט יתן יהוה, לכם, ומצאן מנוחה, אשה בית אישה; ותשק להן,
ותשאנה קולן ותבכינה. י ותאמרנה-לה: כי-אתך נשוב, לעמד

רק אחרי שנעמי מבקשת שוב מערפה ורות שיחזרו למואב ולא ילכו איתה לבית לחם, הן מגיבות באופן שונה, ערפה בוחרת להקשיב לנעמי ולחזור למואב בעוד רות בוחרת להמשיך וללכת עם נעמי בחזרה לבית לחם לארץ ישראל.

יא ותאמר נעמי שבנה בנתי, למה תלכנה עמי: העוד-לי בנים במעי, והיו לכם לאנשים. יב שבנה
בנתי לכן, כי זקנתי מהיות לאיש: כי אמרתי, יש-לי תקוה--גם הייתי הלילה לאיש, וגם ילדתי
בנים. יג הלהן תשברנה, עד אשר יגדלו, הלהן תעגנה, לבלתי היות לאיש; אל בנתי, כי-מר-לי מאד
מכם--כי-יצאה בי, יד-יהוה. יד ותשנה קולן, ותבכינה עוד; ותשק ערפה לחמותה, ורות דבקה
בה.

הערה:

בפשט הפסוקים אין ביקורת על ערפה שבוחרת לעזוב את נעמי, על פניו היא פועלת באופן הגיוני, מקשיבה לבקשת נעמי, מתוך הבנה שאין לה עתיד בארץ ישראל כאישה מאוביה, הבחירה שלה היתה לגיטימית שאחרי פטירת בעלה אין לה שום חובה להמשיך ולדאוג לחמותה (אמא של בעלה) שנפטר והגיוני שהיא תבחר בפתוחת דף חדש וניתוק מחמותה, הפרדה של ערפה מנעמי היתה חמה ולבבית "ותשק ערפה לחמתה"

הערה:

ההחלטה של רות להמשיך ללכת עם נעמי ולעשות עמה חסד מתוארת במגילה באופן מיוחד "ורות דבקה בה" המשמעות של לדבוק באדם היא חיבור עמוק ומשמעותי ולא סתם הליכה אחריו.

הערה:

מתשובת רות לנעמי אנחנו למדים על החיבור החזק שהיה לה עם נעמי ועל החיבור של רות לעם ישראל ולאלוקי ישראל

"ותאמר רות אל תפגעני בי לעזבך לשוב מאחריך, כי אל אשר תלכי אלך ובאשר תליני אליו עמי ואלהיך: **אלהי:** באשר תמותי אמות וְשֵׁם אֶקְבֵּר כִּה יַעֲשֶׂה ה' לִי וְכֵה יִסִּיף כִּי הַמָּוֶת יִפְרִיד בֵּינִי וּבֵינְךָ."

רות משתמשת בלשון של תחנונים – "אל תפגעני בי", כלומר אל תפצרי בי לעזוב אותך ולחזור למואב, רות משתמשת בלשון שבועה "כה יעשה לי ה'" שרק המוות יפריד ביניהם. רות מתחברת לנעמי באופן מלאה וכן לעם ישראל ולאלוקי ישראל "עמד עמי ואלוקיך אלוקי".

הערה:

בהתייחס להליכה של רות עם נעמי לבית לחם מופיע השורש שו"ב גם ביחס לרות למרות שהיא לא חזרה לבית לחם שזאת הפעם הראשונה שלה בארץ והיא נולדה במוואב, "ותשב נעמי, ורות המואביה כלתה עמה, השבה, משדי מואב..." (פס' כב'). רות בהליכה שלה עם נעמי משנה את מקום השייכות שלה מהמקום בו נולדה במוואב לארץ ישראל ומבחינתה היא שייכת לבית לחם למקום אליו שייכת נעמי, ולכן גם לגבי רות משתמש התנ"ך בשורש שו"ב שהיא הגיעה לבית לחם.

הערה:

מפרק א' אנו לומדים על דמותה של רות אשר היתה מחוברת באופן מיוחד לנעמי מתוך התמסרות מלאה (בשונה מעורפה שהיתה מחוברת לנעמי, אך בחרה בסופו של דבר להקשיב לה ולעזוב אותה ולחזור למוואב), בנוסף אנו למדים על רות שהיתה מחוברת גם לעם ישראל "עמד עמי" וגם לאלוקי ישראל "ואלוקיך אלוקי" עד כדי כך שהיא היתה מוכנה לשלם מחיר אישי ולהסתכן במעבר לארץ ישראל, מקום בו לא יקבלו אותה לאור העובדה שהיא שייכת לעם המואבי. אל מול חיבור כל כך חזק ואמונה בצדקת הדרך מצד רות, מבינה נעמי שרות חדורת מטרה בהליכה איתה לבית לחם, ולכן היא מפסיקה לדורש ממנה לחזור למוואב.

מדרשי שם:

מדרש שם נותן הסבר למקור השם של אדם או מקום, לפעמים הסבר משמעות השם כתובה בתורה: "ולא יקרא עוד את שמו אברהם והיה שמו אברהם כי אב המון גוים נתתיך." (בראשית פרק יז) "הנדה הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל, כי שמע ה' אל עניך" [ברי' טז, יא] וישנם מדרשי שם שהתנ"ך לא מסביר את משמעות השם והמשמעות מובנת מתוך הסיפור: "וירחל באה עם הצאן אשר לאביה כי רעה היא" [ברי' כט, ט] **ירחלי היא שם נרדף לכבשה**

הערה:

בפרק א' במגילת רות אנו נפגשים עם מספר דמויות ששם לא מפורש במגילה, אנו יכולים לדרוש את שמם מתוך מה שאנחנו יודעים עליהם ובעזרת מדרשי חז"ל.

מדרשי השם בפרק א

נאסוף מהפסוקים את שמות הדמויות: אלימלך, נעמי, מחלון, כליון, ערפה, רות. נוכל להציע לתלמידים להסביר את השמות מתוך מה שלמדו על הדמויות בפרק א או מתוך ידע קודם. הכתוב לא מסביר את השמות, אך מתוך מה שאנחנו יודעים עליהם ובעזרת מדרשי חז"ל נוכל לדרוש את שמותיהם.

- **אלימלך** - "היה אומר: **אלי** תבוא **מלכות**", (רות רבה ב ה), כלומר אלימלך ראה עצמו כמלך על ישראל, אך זה היה רק בשביל התואר וכאשר ראה את גודל האחריות בדאגה לפרנסת ישראל, הוא לקח את משפחתו וברח למואב,

"אלימלך מגדולי הדור ומפרנסי הדור היה. וכיון שבאו שני רעבון אמר: עכשיו יהיו כל ישראל מסובין בקופתן על פתחי וזה בא בקופתו וזה בא בכפיפו. מה עשה? עמד וברח מפניהם" (ילקוט שמעוני)

- **מחלון וכליון** - שמם מרמז על סופם. **מחלון – מחלה**, **כליון – כליה**, **מוות**.
- **נעמי** - "שהיו מעשיה נאים ונעימים" (רות רבה ב ה).
נעמי שמשנה את שמה למרה במפגש עם נשות בית לחם מסבירה את שינוי השם " **ותאמר אליהן, אל-תקראנה לי נעמי: קראן לי מרא, פי-המר שדי לי מאד**. (פרק א' פס' כ')
- **רות וערפה** - "שם האחת **ערפה**, שהפכה עורף לחמותה, וְשֵׁם הַשֵּׁנִית **רות**, שראתה בדברי **חמותה**" (רות רבה ב ט).

מילה מנחה

הסבר: מילה מנחה היא מילה או צירוף מילים או שורש לשוני החוזרים מספר פעמים ברצף פסוקים, החזרה על המילה המנחה באה לכוון אותנו ללמידה ולהבנת משמעות עמוקה או רעיון מרכזי גלוי או סמוי.

השורש שו"ב מדגיש את המילה המנחה בפרקנו והוא מופיע 12 פעמים:

ו ותקם היא וכלתיה, **ותשב** משדי מואב: כי שמעה, בשדה מואב--כי-פקד יהוה את-עמו, לתת להם לחם. ז ותצא, מן-המקום אשר היתה-שמה, ושתי כלותיה, עמה; ותלכנה בדרך, **לשוב** אל-ארץ יהודה. ח ותאמר נעמי, לשתי כלתיה, לכנה **שבנה**, אשר לבית אמה; יעשה (יעש) יהוה עמכם חסד, כאשר עשיתם עם-המתים ועמדי

י ותאמרנה-לה: כי-אתך **נשוב**, לעמך. יא ותאמר נעמי **שבנה** בנתי, למה תלכנה עמי: העוד-לי בנים במעי, והיו לכם לאנשים. יב **שבנה** בנתי לכן, כי זקנתי מהיות לאיש: כי אמרתי, יש-לי תקוה-גם היתתי הלילה לאיש, וגם ילדתי בנים

טו ותאמר, הנה **שבה** במתך, אל-עמה, ואל-אלהיה; **שובי**, אחרי יבמתך. טז ותאמר רות אל-תפגעני-בי, לעזבך **לשוב** מאחריך:

כא אני מלאה הלכתי, וריקם ה**שיבני** יהוה; למה תקראנה לי, נעמי, ויהוה ענה בי, ושדי הרע לי. **כב** ותשב נעמי, ורות המואבית כלתה עמה, ה**שבה**, משדי מואב; והמה, באו בית לחם, בתחלת, קציר שערים.

הערה:

השורש שו"ב מופיע בפרק לציון שיבה (חזרה) ליהודה (לבית לחם) או לציון שיבה למואב.

המשמעות העולה מן המילה המנחה.

פירוש הפועל שו"ב הוא לחזור. השימוש בפועל שו"ב לציון המקומות השונים מואב ובית לחם מעלה את השאלה לאן שייכת כל אחת מן הדמויות.

נעמי שבה לבית לחם, ערפה שבה למואב, אצל שתיהן השיבה מתייחסת למקום מהם הן באו ולשם טבעי שהן משתייכות, אצל רות גם מופיעה השורש שו"ב בהתייחס להליכה שלה עם נעמי לבית לחם "ותשב נעמי, ורות המואבית כלתה עמה, השבה, משדי מואב..." (פס' כב'). רות בהליכה שלה עם נעמי משנה את מקום השייכות שלה מהמקום בו נולדה במואב לארץ ישראל.